

Rafał Skibicki

(Uniwersytet Wrocławski)

SKUTKI PRAWNE I EKONOMICZNE TZW. USTAWY WILCZKA W TRZYDZIESTOLECIE JEJ UCHWALENIA

ABSTRACT

LEGAL AND ECONOMIC EFFECTS OF THE SO-CALLED WILCZEK'S ACT ON THE 30TH ANNIVERSARY OF ITS ADOPTION

30 years ago, on 23th December 1988, the PRL parliament passed the most liberal statute during communism time, the act on economic activity, commonly known as the Wilczek Act. It was written only on 5 pages, had 54 articles and contained only 11 concessions. It introduced exceptional, even for the present times, principles of starting and running a business on an equal footing (Article 1 of the Act) and the principle that what is not a prohibited law is allowed (Article 4 of the Act). The Act had essentially two objectives. Firstly it was to eliminate the absurdities and wastes of the socialist economy, and secondly to facilitate the process of adapting the communists elites to the future conditions of existence in capitalist reality. In the introduction of the paper, I discuss the purpose and ideas behind the so-called "Wilczek's Act." Then I go through to discuss its individual provisions. Subsequently, I analyse its political and economic effects. In the summary I make final evaluation of the act and to assess whether it would be possible to implement it nowadays.

KEYWORDS: economic activity, entrepreneurship, economic effects, economic reform, statute – entrepreneurs' right

Wstęp

W 1990 r. Milton Friedman, laureat nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii, po upadku żelaznej kurtyny wraz ze swoją

żoną zwiedzał samochodem kraje Europy Środkowo-Wschodniej, które właśnie wychodziły z systemu socjalistycznego. Zwiedzał także Polskę, którą był zachwycony, zwłaszcza zwiedzając pojawiające się w olbrzymiej liczbie bazy. Staje do kamery, która nagrywała jego podróż i wskazuje zachwycony na jedną z osób trudniących się handlem: „Ten młody chłopak w weekendy sprzedaje tu jeansy z Tajlandii. Na co dzień uczy się na ogrodnika, ale nie ma wątpliwości, kim chce zostać w przyszłości – przedsiębiorcą”¹. Przyczyną jego zachwyty nie była tylko pomysłowość tamtego młodzieńca, lecz przede wszystkim ówczesna polska ustawa regulująca działalność gospodarczą.

Trzydzieści lat temu, dnia 23 grudnia 1988 r., Sejm PRL uchwalił najbardziej liberalną ustawę czasu komunizmu. Była to ustawa o działalności gospodarczej², zwana potocznie, od nazwiska jej autora, ustawą Wilczka. Mieściła się ona na zaledwie 5 stronach, liczyła 54 artykuły oraz przewidywała jedynie 11 koncesji. Wprowadziła wyjątkowe, nawet jak na obecne czasy, zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na równych prawach (art. 1 UDG) oraz zasadę stanowiącą, że to, co nie jest prawem zabronione, jest dozwolone (art. 4 UDG). Po dziś dzień ustawa Wilczka budzi rozliczne emocje – zarówno te pozytywne jak i negatywne, stając się nierzadko przedmiotem debaty lub tematem przewodnim cyklicznych konferencji naukowych. Z jednej strony ze względu na swą prostotę, a zwłaszcza na wręcz rewolucyjny³ charakter ustawa Wilczka została przez większość zapamiętana jako niedościgniony wzór aktu prawnego regulującego działalność gospodarczą. Ustawę, której przywrócenia chcieliby od lat niemal wszyscy przedsiębiorcy. Z drugiej zaś – podnosi się, że umożliwiła ona nomenklaturze partyjnej skuteczne uwłaszczenie się na majątku państwowym⁴.

Wszystkie powyżej przedstawione fakty i opinie wskazują, że ustawa Wilczka kryje w sobie wciąż wiele pytań wymagających udzielenia odpowiedzi. Przede wszystkim dotyczą one celów jakie przyświecały jej twórcom oraz jej ekonomicznych i politycznych skutków. Wpierw jednak omówienia

1 M. Mroczek-Kowalik, *Wolność gospodarcza na 3 stronach*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/ustawa-wilczka-czyli-wolnosc-gospodarcza-zawarta-na-trzech-stronach/0pxvd> (dostęp: 15.07.2018).

2 Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. 1988 nr 41 poz. 324), dalej jako UDG.

3 Będąc bardziej ścisłym, ze względu na to, że stanęła naprzeciw systemowi komunistycznemu, nawet bardziej prawidłowym byłoby tutaj wręcz słowo kontrrewolucyjnym.

4 A. Dudek, *Historia polityczna Polski 1989–2012*, Kraków 2013, s. 23–24.

będzie wymagała zarówno arcyciekawa postać samego autora ustawy – Mieczysława Wilczka, jak i oraz okoliczności w jakich ustawa została uchwalona. W następnej kolejności omówiłem poszczególne postanowienia tej ustawy, by w konsekwencji przejść do jej skutków.

Mieczysław Wilczek – chemik, prawnik, szejk

Ustawa Wilczka jest jednym z niewielu przykładów aktów prawnych w polskim systemie prawnym dla których w powszechnym obrocie ich pierwotna nazwa została wyparta na rzecz określenia pochodzącego od nazwiska jej głównego autora. Nie należy się temu dziwić, ponieważ sama ustawa, co trzeba dodać nie zdarza się często, była emanacją i skutecznym urzeczywistnieniem idei, którymi przez całe swoje życie Mieczysław Wilczek się kierował.

Urodził się 25 stycznia 1932 r. w Sandomierzu. Od małego dziecka był mocno zainteresowany swoją edukacją i nauką, ale marzenia o niej mógł dopiero wcielić w życie po zakończeniu II wojny światowej⁵. Szybko ukończył gimnazjum i rozpoczął kształcenie w kierunku swojej pasji – chemii – w pierw w technikum chemicznym, a później studiując chemię na Wydziale Chemicznym Politechniki Śląskiej w Gliwicach⁶, gdzie będąc dopiero na II roku studiów został asystentem⁷.

Naukowcem jednak długo nie był. Bez wiedzy Mieczysława Wilczka, jego koledzy w ramach żartu, zgłosili jego kandydaturę w konkursie na dyrektora⁸. W konkursie który przyszedł minister wygrał. W tak nieoczekiwany sposób został w 1956 r. dyrektorem fabryki kosmetyków „Viola” w Gliwicach⁹. W międzyczasie ukończył także studia prawnicze – trzy

5 J. Korwin-Mikke, *Wilczek: Przed biurkiem politycznym powoływałem się na Friedmana a Jaruzelski dłońmi zatykał uszy*, <https://nczas.com/2012/03/13/wilczek-przed-biurem-politycznym-powoolywalem-sie-na-friedmana-a-jaruzelski-dlonmi-zatykal-uszy> (dostęp: 15.07.2018).

6 A. Wójcik, *25 lat ustawy Wilczka. Kim był „jeden liberal przy okrągłym stole”?*, <http://biznes.onet.pl/wiadomosci/kraj/25-lat-ustawy-wilczka-kim-byl-jeden-liberal-przy-okraglym-stole/ld69x> (dostęp: 15.07.2018).

7 J. Korwin-Mikke, *op. cit.*

8 S. Migąła, *Ustawa Wilczka a obecne regulacje dotyczące wolności gospodarczej – analiza prawnohistoryczno porównawcza*, „Societas et Ius” 2014, Nr 3.

9 A. Wójcik, *25 lat ustawy Wilczka...*

lata na Uniwersytecie Jagiellońskim i dwa na Uniwersytecie Warszawskim¹⁰. Rozwijał się także wynalazczo – w 1965 r. opatentował proszek do prania IXI 65, za co otrzymał nagrodę w wysokości miliona złotych¹¹. W konsekwencji jego talentu i pracowitości przyszły także kolejne awansy – w 1965 r. został dyrektorem Zjednoczenia Przemysłu Chemicznego, skupiając *de facto* w swoich rękach nadzór nad tą częścią polskiego przemysłu¹². Po czterech latach jednak odszedł, jak sam wspomina, ze względu na awanturę z ówczesnym prezesem Państwowej Komisji Cen, dotyczącej cen artykułów tzw. lekkiej chemii¹³.

Za zarobione pieniądze ze swojego pierwszego opatentowanego wynalazku kupił posiadłość pod Warszawą, zbudował dom i zaczął prowadzić tam działalność gospodarczą pod nazwą „Laboratorium Biochemiczne magister inżynier Mieczysław Wilczek”¹⁴. Ponownie wykazał się wtedy niezwykłą smykałką do interesów jak również pomysłowością – opatentował metodę produkcji oleju witaminowanego z żółtek jaj z perliczek, których fermę sam posiadał. Następnie z oleju wytwarzał krem kosmetyczny, który eksportował do ZSRR¹⁵. Robił tak do momentu, aż cofnięto mu licencję na produkcję kosmetyków¹⁶. Być może to właśnie ta sytuacja stała za pomysłem tak drastycznego ograniczenia liczby koncesji w jego ustawie.

Nie był to jednak dla niego koniec. Opatentował kolejny wynalazek, tym razem polegający na nowatorskim przetwarzaniu odpadów poubojowych na koncentraty paszowe¹⁷. Sam uruchomił pierwszą fabrykę, a co więcej na jego patentach zbudowano jeszcze 20 innych¹⁸. Jego pomysłowość była jednak mocno ograniczona przez zasady gospodarki socjalistycznej, miał prawo bowiem zatrudniać jedynie 6 pracowników¹⁹. Udało mu się jednak przekroczyć ten limit i to aż dziesięciokrotnie. Jak sam opowiadał, dowiedział się, że w Nowym Dworze zlikwidowano zakład przerobu odpadów

10 J. Korwin-Mikke, *op. cit.*

11 *Ibidem.*

12 A. Wójcik, *25 lat ustawy Wilczka....*

13 J. Korwin-Mikke, *op. cit.*

14 *Ibidem.*

15 *Ibidem.*

16 *Ibidem.*

17 *Ibidem.*

18 S. Migąła, *op. cit.*

19 P. Pytlakowski, *Zmarł Mieczysław Wilczek, minister, który wprowadził w Polsce kapitalizm*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1578759,1,zmarl-mieczyslaw-w-wilczek-minister-ktory-wprowadzal-w-polsce-kapitalizm.read> (dostęp: 15.07.2018).

i zostało po nim 15 tysięcy ton kości z którymi nikt nie wiedział co powinno się zrobić. Zaproponował, że sam je przyjmie i przerobi, pod warunkiem, że udzieli mu pozwolenia na zatrudnienie 60 osób²⁰. Zgodę otrzymał głównie dlatego, że problem wciąż narastał, kości zaczęły bowiem już gnić²¹. W latach 80. Wilczek założył jeszcze fabrykę futer i rękawiczek skórzanych La-wil. Jego firmy przynosiły mu wtedy rekordowe obroty²².

W środowisku, zwłaszcza artystycznym, które z wzajemnością uwielbiał, Wilczek nazywany był Krezusem albo Szejkem. To drugie określenie zostało nadane mu ze względu na dystrybutor paliwa ustawiony w jego gospodarstwie, z którego każdy z jego gości mógł przed wyjazdem skorzystać i zatankować do pełna²³.

W rządzie pojawił się na stanowisku ministra przemysłu w październiku 1988 r., wraz z powołaniem na stanowisko Prezesa Rady Ministrów Mieczysława Rakowskiego. Starano się w ten sposób uaktywnić ponownie skostniałą elitę władzy poprzez wprowadzenie nowych ludzi, będących, w przeciwieństwie do dominujących w poprzednim rządzie Zbigniewa Messnera urzędników partyjnych, dynamicznymi pragmatykami²⁴. Podobno Mieczysław Wilczek zgodził się pod jednym warunkiem – posiadaniem wolnej ręki, co też Rakowski mu obiecał²⁵. Kiedy powoływał go do swojego rządu na ministra przemysłu, gen. Wojciech Jaruzelski zapytał: „Zwróciłeś uwagę, że on całe życie był dyrektorem?”. Rakowski mu na to odparł: „Powiedział mi, że to dlatego, żeby mieć jak najmniej durniów nad sobą”. Jaruzelski ponoć spuentował: „To teraz będzie miał tylko dwóch”²⁶.

Jako minister przemysłu wsławił się nie tylko wprowadzeniem wspomnianej wcześniej ustawy o działalności gospodarczej, ale także zamykaniem nierentownych zakładów pracy. Niejednokrotnie w swojej działalności ministra powoływał się na amerykańskiego twórcę monetaryzmu Milтона Friedmana. Podobno robił to także w towarzystwie gen. Jaruzelskiego, który słysząc słowa imperialistycznej propagandy zatykał rękoma

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 *Ibidem*.

23 R. Omachel, *Zmarł Mieczysław Wilczek – Szejk PRL*, <https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/mieczyslaw-wilczek-szejk-prl-newsweekpl/ww629h9> (dostęp: 15.07.2018).

24 A. Dudek, *Historia...* s. 25.

25 J. Korwin-Mikke, *op. cit.*

26 P. Pytlakowski, *op. cit.*

swoje uszy²⁷. Mieczysław Wilczek był pierwszym ministrem, który do rządu PRL trafił z sektora prywatnego. Ale równocześnie był ostatnim takim ministrem, bo to za jego kadencji PRL się skończył²⁸.

Kiedy Wilczek został powołany do rządu, sprzedał za ćwierć miliona dolarów udziały w fabryce futer, pozbył się też innych interesów. Kiedy po zaledwie roku odszedł z rządu, musiał wszystko zaczynać od początku.

Przez kolejnych pięć lat lokował się na wysokich miejscach listy stu najbogatszych Polaków tygodnika „Wprost” (w 1990 r. był siódmy, w 1994 r. – 39)²⁹. Potem nie znalazł się tam ani razu. Kolejne jego biznesy również nie przyniosły mu spodziewanego sukcesu. Niepowodzeniem zakończyły się jego pomysły związane ze współpracą z kapitałem obcym – w pierwz w Japończykami w spółce Polnippon, a później z Włochami przy Zakładach Polish Farm Meat³⁰. Jego późniejsze przygody świadczą, że sukces w biznesie nie zależy wyłącznie od systemu gospodarczego w jakim się funkcjonuje. Sam przyznawał, że o wiele lepiej odnajdywał się w pokrętnych realiach gospodarczych PRL: „Chociaż płaciłem wtedy 80 proc. podatku od swoich dochodów, dawałem sobie radę³¹”.

Mieczysław Wilczek był człowiekiem wielokrotnie odznaczanym i to co ciekawe zarówno przez komunistów jak i liberałów. Wśród licznych nagród można wymienić Medal 10-lecia Polski Ludowej z dnia 22 lipca 1955 r.³², nagrodę Kisielea z 1990 r.³³ czy też pośmiertne odznaczenie Krzyżem Oficerskim Orderu Odroczenia Polski w 2014 r.³⁴ Wśród swoich wszystkich osiągnięć Mieczysław Wilczek posiada jeszcze jeden, niezwykle oryginalny, tytuł Jego Przedsiębiorczości, nadany mu przez Centrum im. Adama Smitha w 2008 r.³⁵. Trudno się nie zgodzić, że oddaje on idealnie to kim był Mieczysław Wilczek.

27 J. Korwin-Mikke, *op. cit.*

28 P. Pytlakowski, *op. cit.*

29 *Ibidem.*

30 *Ibidem.*

31 *Ibidem.*

32 *Lista osób odznaczonych „Medalem 10-lecia Polski Ludowej* (Dz.Urz. PRL z 1956 nr 3 poz. 27).

33 A. Wójcik, *op. cit.*

34 *Mieczysław Karol Wilczek pośmiertnie odznaczony przez prezydenta*, <http://www.prezydent.pl/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/order-y-i-odznaczenia/art,1370,mieczyslaw-karol-wilczek-posmiertnie-odznaczony-przez-prezydenta.html> (dostęp: 15.07.2018).

35 *Mieczysław Wilczek – jego przedsiębiorczość*, <http://smith.pl/artykuly/mieczyslaw-wilczek-jego-przedsiębiorczosc> (dostęp: 15.07.2018).

Nie da się ukryć, że był on także wyjątkowy na tle plejady pionierów polskiego kapitalizmu z jednego względu – udało mu się uniknąć zarzutów prokuratorskich o przekręty, wyłudzenia czy inne przestępstwa gospodarcze³⁶. Można by wręcz powiedzieć, że z przemian ustrojowych i całej swojej działalności gospodarczej wyszedł z czystą kartą.

Mieczysław Wilczek popełnił samobójstwo w wieku 82 lat dnia 30 kwietnia 2014 r. rzucając się przez okno swojego mieszkania na Saskiej Kępie³⁷. Spekuluje się, że ostatni minister przemysłu PRL targnął się na swoje życie ze względu na chorobę nowotworową, jednakże nie są to informacje potwierdzone przez prokuraturę³⁸.

Okoliczności wprowadzenia ustawy Wilczka

Ustawa Wilczka nie była jedyną próbą naprawy nieefektywnej gospodarki PRL. Pierwsze próby rozpoczęły się w roku 1982 i trwały do 1987 r.³⁹ Zakończyły się one niemal całkowitą klęską, większości podstawowych problemów gospodarczych nie tylko nie udało się rozwiązać, ale uległy one nawet pogłębieniu⁴⁰. Rozbudowywano za to wciąż administrację, czyniąc biurokrację wszechobecną⁴¹. W bardzo szybkim tempie wzrastała inflacja⁴², w konsekwencji rosły zatem ceny⁴³.

Powolnej dezintegracji obozu władzy towarzyszyła swoista prywatyzacja państwa komunistycznego. Następowало przekazywanie kapitału politycznego

36 P. Pytlakowski, *op. cit.*

37 *UJAWNIAMY! Mieczysław Wilczek popełnił samobójstwo – takie założenie przyjęła prokuratura*, <https://wpolityce.pl/polityka/194476-ujawniamy-mieczyslaw-wilczek-popełnił-samobójstwo-takie-założenie-przyjęła-prokuratura> (dostęp: 15.07.2018).

38 *Dlaczego minister rzucił się z okna?*, <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polityka/tajemnicza-smierc-mieczyslawa-wilczka/q0p8jdj> (dostęp: 15.07.2018).

39 L. Balcerowicz, *Polskie reformy gospodarcze. Część Trzecia*, Warszawa 1997, s. 334.

40 *Ibidem*, s. 348.

41 Memoriał J. Urbana, S. Cioska i W. Pożogi dla W. Jaruzelskiego, *Propozycje niektórych posunięć na rok 1987*, wstęp, akapit 4–6.

42 *Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja/roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych> (dostęp: 15.07.2018).

43 W stosunku do roku poprzedniego w 1986 wzrost wyniósł 17,7 pkt. proc.; w 1987 r. – 25,2 pkt. proc.; w 1988 r. – 60,2 pkt. proc. Źródło: *Roczne wskaźniki...*, *op. cit.*

w kapitał ekonomiczny, nazwany później mianem uwłaszczenia nomenklatury⁴⁴.

W roku 1988 r. PRL był już niemal ekonomicznym bankrutem, z czego kierownictwo PZPR zdawało sobie sprawę. Coraz bardziej prawdopodobna stawała się możliwość wybuchu społecznego, który mógłby pozbawić komunistów władzy, zwłaszcza, że nie działał straszak w postaci radzieckiej interwencji⁴⁵. W związku z powyższym od września 1988 r. strona rządowa rozpoczęła poufne negocjacje z częścią opozycji solidarnościowej, co doprowadziło w konsekwencji do rozpoczęcia obrad Okrągłego Stołu 6 lutego 1989 r.⁴⁶.

W takich to właśnie okolicznościach ministrem przemysłu został Mieczysław Wilczek. Rząd Rakowskiego, a tym samym i Wilczek, miał przed sobą postawione dwa zadania. Pierwszym z nich było umiejętne dozowanie liberalizacji, która miała doprowadzić do wyeliminowania absurdów i marnotrawstwa gospodarki socjalistycznej⁴⁷. Drugim było ułatwienie procesu adaptacji dotychczasowej elicie władzy do przyszłych warunków wolnego rynku⁴⁸. Wilczek miał jej w tym pomóc (wbrew swoim intencjom i być może także nieświadomie), opracowując ustawę umożliwiającą miękkie lądowanie w spółkach utworzonych na państwowym kapitale w razie, gdyby socjalizm upadł⁴⁹.

Jak wskazywał Wilczek, władza była aż tak przerażona, że mógł on dokonać operacji bez znieczulenia⁵⁰. Operacji, która warto dodać, nie byłaby możliwa bez zdecydowanego wsparcia jakiemu Wilczkowi udzielił Rakowski⁵¹. Pozwalano Wilczkowi na cokolwiek, ponieważ kierownictwo partii czuło palący się pod jej stopami grunt i obmyślało drogę ucieczki⁵².

44 A. Dudek, *op. cit.*, s. 23.

45 W. Domagalski, *Bankrutująca Polska Jaruzelskiego. Gospodarka PRL w drugiej połowie lat 80.*, https://nowahistoria.interia.pl/prl/news-bankrutujaca-polska-jaruzelskiego-gospodarka-prl-w-drugiej-p.nId,1417568#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome (dostęp: 15.07.2018).

46 A. Dudek, *op. cit.* s. 26–27.

47 *Ibidem*, s. 25.

48 *Ibidem*.

49 S. Stodolak, *Gospodarkę można uwolnić jedną ustawą, ale nie na długo*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/gospodarke-mozna-uwolnic-jedna-ustawa-ale-nie-na-dlugo/>.

50 M. Żuławiński, *Ustawa Wilczka – niedościgniony wzór sprzed 25 lat*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ustawa-Wilczka-niedościgniony-wzor-sprzed-25-lat-3009722.html> (dostęp: 15.07.2018).

51 J. Kropiewnicki, *Legenda ustawy Wilczka*, <http://niezalezna.pl/50134-legenda-ustawy-wilczka> (dostęp: 15.07.2018).

52 *Ibidem*.

Ustawa Wilczka – wolność gospodarcza zapisana na pięciu stronach

Ustawę Wilczka uchwalono 23 grudnia 1988 r. i weszła w życie już od 1 stycznia następnego roku. Zalegalizowała ona działalność gospodarczą osób prywatnych w duchu tradycji czystego liberalizmu, zwłaszcza zaś leseferyzmu. Kluczowe znaczenie miały zwłaszcza jej art. 1 oraz art. 4.

Art. 1 UDG zezwolił każdemu na prowadzenie działalności gospodarczej na równych prawach, z zachowaniem przepisów prawa. Oznaczał on, że każdy, niezależnie od posiadania legitymacji partyjnej, czy ze względu na inne cechy, mógł prowadzić działalność gospodarczą. Swoboda przedsiębiorcy była tutaj zasadą, wyjątkami od niej zakazy i ograniczenia, które musiały być ustalone wyraźnie⁵³. Zasadę tę uzupełniał także art. 7 UDG stanowiący o tym, że podmioty gospodarcze, niezależnie od typu własności, na jednolitych zasadach podlegają obciążeniom publicznoprawnym oraz korzystają z kredytów bankowych i zapatrzania w środki produkcji. Powyższe przepisy razem tworzyły zasadę równości i niedyskryminacji przedsiębiorców⁵⁴. Uważa się jednak, że sama ustawa nie wykluczała nierównego traktowania podmiotów, które znajdują się w odmiennej sytuacji⁵⁵. Późniejsze interpretacje tego przepisu wskazują także na jeszcze jeden istotny jego skutek – ograniczenie wolności gospodarczej mogło nastąpić jedynie w formie przepisów o randze ustawowej⁵⁶, tak by w konflikcie aksjologicznym rachunek zysków i strat przeważał na rzecz ograniczenia⁵⁷.

Art. 4 UDG wprowadził zasadę, że to co nie jest przez prawo zakazane jest przez nie dozwolone. Przepis ten wprowadził całkowite odwrócenie priorytetów gospodarczych w PRL, ponieważ wymagał on całkowitej zmiany w podejściu do przedsiębiorców, którzy by rozpocząć wcześniej jakkolwiek aktywność musieli wpiery uzyskać odpowiednią licencję czy zezwolenie od organu.

Powyższej omówiona zasada bardzo mocno koresponduje z ustanowionymi w art. 11 UDG zaledwie jedenastu obszarów zastrzeżonych, wśród których większość została ustanowiona ze względu na nieliczne państwowe

53 Takie samo stanowisko potwierdził później Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 stycznia 1990 r., sygn. akt III CZP 97/89, OSN 1990, poz. 74, s. 6.

54 Tak m.in. orzeczenie TK z 9 marca 1988 r., sygn. U 7/87, OTK 1988, s. 14.

55 Tak m.in. orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, LEX nr 25538.

56 Orzeczenie TK z dnia 12 lutego 1991 r., K 6/90, OTK 1991, s. 22.

57 Orzeczenie TK z dnia 26 stycznia 1993 r., U 10/92, OTK 1993, s. 32.

monopole lub kwestie bezpieczeństwa⁵⁸. Ciekawość z pewnością może budzić powód takiej liberalnej regulacji. Zasadniczo prowadził on wprost do zrównania podmiotów bez względu na przynależność do nomenklatury partyjnej. Być może przeważały tutaj liberalne idee ministra Wilczka, być może wynikało to jednak z większej wiary partyjnego kierownictwa w przedsiębiorczość członków Partii. Bez względu jednak na powody, bardzo szybko zaczęto odkręcać ten trend, dodając już w przeciągu roku od jej uchwalenia kolejne rodzaje działalności koncesjonowanych.

Kolejnym bardzo ciekawym i nowatorskim postanowieniem ustawy był jej art. 5 przewidujący możliwość zatrudniania nieograniczonej liczby pracowników bez pośrednictwa organów zatrudnienia. Z perspektywy współczesności może się on jawić jak stwierdzenie oczywistości. Tak jednak nie było w PRL, gdzie obowiązywały surowe ograniczenia w zatrudnieniu (zasadniczo nie pozwalające podmiotom prywatnym na zatrudnienie większej liczby osób niż kilkunastu), a komuniści nie wyobrażali sobie, by prywatne przedsiębiorstwo mogło się rozrosnąć aż do 1000 osób⁵⁹. Podobno Wilczek przekonał ich do siebie mówiąc: „Gdzie wy znajdziecie takiego idiotę, który zatrudni 1000 osób? Zaraz mu się związki zawodowe załęgą i będą mu liczyć pieniądze!”⁶⁰. Powyższa sytuacja, jak również upór Wilczka w zakresie jej wprowadzenia wydają się całkiem wiarygodne, ponieważ on sam wcześniej musiał się borykać z podobnymi problemami rozwijając jedno ze swoich przedsięwzięć gospodarczych.

Ustawa Wilczka wprowadziła także w art. 8 obowiązek zgłoszenia działalności gospodarczej osób fizycznych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej do ewidencji. Wprowadziła ona jednak szereg wyłączeń, który ze względu na małą doniosłość mu nie podlegały. Były to tzw. „uboczne zajęcia zarobkowe” – wytwarzanie, naprawa i handel przedmiotami użytku domowego, rękodzieło artystyczne czy handel nieprzetworzonymi produktami rolnymi, ogrodniczymi, leśnymi i hodowlanymi – czyli zajęcia, które dziś znajdują się w szarej strefie⁶¹.

Przepisy ustawy Wilczka zawierały także zapewnienia dla przedsiębiorców w zakresie prawa podatkowego. W art. 25 ustawa stanowiła, że podatek dochodowy nie może zostać ustalony w kwocie przekraczającej 50% dochodów osiągniętych z działalności gospodarczej w roku podatkowym.

58 M. Żuławiński, *op. cit.*

59 S. Mięgała, *op. cit.*

60 *Ibidem.*

61 M. Żuławiński, *op. cit.*

Powszechnie jednak zapomina się, że ustawa Wilczka zawierała też przepisy wprost mające umożliwić komunistom sprywatyzowanie majątku państwowego. Taki właśnie był art. 49 UDG pozwalający Naczelnej Radzie Zrzeszeń Prywatnego Handlu i Usług oraz Naczelnej Radzie Zrzeszeń Transportu Prywatnego – a więc instytucjom partyjnych nadzorców sektora prywatnego – na przekształcenie się w „organizacje podmiotów gospodarczych” i dokonać uwłaszczenia na majątku powstałym ze składek członkowskich prywatnych sklepów i zakładów usługowych oraz właścicieli taksówek lub innych drobnych firm transportowych⁶². Świadczy to zasadniczo o dwóch rzeczach. Z jednej strony było to oczywiste zagrabienie wspólnej własności, a z drugiej przesłanka, że reforma była pomyślana jako trwała, ponieważ władza komunistyczna zadbała o interesy „swoich”⁶³.

Skutki polityczno-ekonomiczne ustawy Wilczka, czyli kontrrewolucja straganów

Ze względu na stawiane cele ustawy można wyróżnić dwa rodzaje skutków: w zakresie uruchomienia przedsiębiorczości Polaków oraz uwłaszczenia się nomenklatury na majątku państwowym.

Z punktu widzenia tego pierwszego można wskazać, że ustawa Wilczka osiągnęła niebywały sukces – Polacy bowiem wręcz „wystrzelili” przedsiębiorczością. Z szansy, jaką dawała ustawa Wilczka, skorzystały rzesze zwykłych obywateli – według danych zgromadzonych przez Centrum Adam Smitha, dzięki ustawie powstało 2 miliony nowych przedsiębiorstw, które zaczęły wytwarzać 2/3 polskiego PKB⁶⁴. Szacuje się, że utworzyły one nawet 6 milionów miejsc pracy co miało miejsce w procesie „prywatyzacji oddolnej”, czyli tworzeniu od podstaw nowych przedsiębiorstw⁶⁵. Tymczasem w „prywatyzacji odgórnej”, czyli prowadzonej przez rządy, zazwyczaj zwalniano pracowników⁶⁶.

Samo zniesienie ograniczeń doprowadziło do tego, że ludzie wzięli przyszłość w swoje ręce i zaczęli handlować. Zaczęły się także pojawiać wielkie

62 J. Kropiewnicki, *op. cit.*

63 *Ibidem.*

64 M. Żuławiński, *op. cit.*

65 A. Sadowski, *Kontrrewolucja Wilczka, plan Balcerowicza*, <http://smith.pl/article/kontrrewolucja-wilczka-plan-balcerowicza> (dostęp: 15.07.2018).

66 *Ibidem.*

bazary, najsłynniejszy powstał na terenie nieistniejącego już Stadionu Dzieśięciolecia PRL, zwanego Bazarem Europa. Dzięki pracowitości i niewątpliwej smykalce do biznesu zaczęły też rozwijać się pierwsze fortuny i marki, które znamy po dziś dzień. Znakomitym przykładem jest Dariusz Miłek, zaczynający w latach 90. od sprzedaży butów na jednym z lubińskich bazarów, by obecnie być jednym z największych potentatów w branży obuwniczej na całą Europę Środkowo-Wschodnią. Świetnie przyczyny całego zjawiska określił prezes Centrum im. Adama Smith'a Andrzej Sadowski: „Wystarczyła zasada, że co nie jest zabronione, jest dozwolone oraz wiara we własne możliwości”⁶⁷. Podsumowując można zatem stwierdzić, że pierwszy z celów postawionych ustawie Wilczka został, przynajmniej w planie krótkoterminowym, spełniony.

Drugi z celów stawianych przed ustawą Wilczka również można uznać za spełniony. Kiedy pod koniec 1989 r. Prokuratura Generalna zbadała na polecenie rządu Tadeusza Mazowieckiego skalę zjawiska uwłaszczenia nomenklatury, doliczono się aż 1.293 tzw. spółek nomenklaturowych, utworzonych przez osoby z aparatu władzy państwowej⁶⁸. Większość z nich to byli ludzie z aparatu gospodarczego (ok. 1.000 dyrektorów, kierowników oraz 580 prezesów spółdzielni oraz w mniejszości funkcjonariusze administracji państwowej (ok. 60 wojewodów, prezydentów i naczelników) i aparatu partyjnego (ok. 80 funkcjonariuszy)⁶⁹. Nie ma wątpliwości jednak, że liczba tego rodzaju była większa, ponieważ lista nie obejmowała spółek, w których udziały posiadali członkowie rodzin takich osób. Co więcej, dopiero w 1990 r. wydano przepisy, zakazujące łączenia kierowniczych stanowisk w państwowym aparacie gospodarczym i administracyjnym z udziałami w prywatnych spółkach⁷⁰. Naturalnie odbywało się to wszystko za przyzwoleniem kierownictwa Partii, o czym świadczą dokumenty znajdujące się w MSW. Jeden z nich wprost stanowił o tym, że: „należy zauważyć, że bardzo poważną rolę w przyzwoleniu na uprawianie takich i podobnych praktyk odegrało oficjalne stanowisko czynników rządowych przez formowanie tezy »Co nie jest zabronione – jest dozwolone«”⁷¹.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ A. Dudek, *op. cit.*, s. 24.

⁶⁹ W. Kuczyński, *Zwierzenia zauszniaka*, Warszawa 1992, s. 138.

⁷⁰ A. Dudek, *op. cit.* s. 24.

⁷¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej [AIPN], sygn. MSW II 2564, *Informacja dzienna MSW z 24 sierpnia 1988 r.*, s. 21.

Kolejnym argumentem wskazującym na uzasadnienie wniosków o uwłaszczeniu nomenklatury jest również kwestia kapitału. Elementarnym stwierdzeniem jest to, że posiadanie kapitału w sytuacji czystego kapitalizmu, pozwala uzyskać natychmiastową przewagę nad pozostałymi uczestnikami obrotu. Skąd zatem zwykli ludzie mieli wziąć pieniądze na rozpoczęcie własnej działalności, jeżeli z małymi wyjątkami cały kapitał był w rękach partii i państwa? Zasadniczo mieli dwa sposoby akumulacji kapitału – kredyty lub oszczędności. W jaki jednak sposób mieli uzyskać wtedy kredyty w banku, jeżeli samemu nie posiadali do nich żadnych doświadczeń⁷², a w państwie hulała hiperinflacja, wobec czego banki nie były skone ich udzielić? Natomiast co do oszczędności, niektórzy ekonomiści odpowiadają na te pytania twierdzeniem o posiadaniu przez Polaków pochowanych w różnych miejscach 2 miliardów dolarów⁷³. Wydaje się jednak, że jest to argument chybiony. Już z zasad matematyki wynika, że przy podziale takiej kwoty na każdego Polaka (zgodnie z ówczesnymi danymi GUS w Ludność Polski w roku 1988 wynosiła 37,988 milionów⁷⁴) dawało to niecałe 53 dolary *per capita*. Nie wydaje się to oszałamiającą sumą w sytuacji w której przeciętne wynagrodzenie wynosiło miesięcznie 206.758 zł⁷⁵, który przy średnim oficjalnym kursie ustalonym pod koniec 1989 r. wynoszącym 6.500 zł za 1\$⁷⁶, daje łączną kwotę 31,80 \$ miesięcznego dochodu. Po drugie zaś należy pamiętać, o wspomnianej już panującej wówczas w Polsce hiperinflacji, która w ekspresowym tempie niszczyła ówczesne oszczędności Polaków. Innymi słowy musi prowadzić to do wniosku, że, chcąc nie chcąc, ustawa Wilczka postawiła w uprzywilejowanej sytuacji nomenklaturę partyjną.

Ostatecznym argumentem są w tej kwestii dalsze koleje ustawy Wilczka, które bywają nazywane zjawiskiem „domykania się” systemu⁷⁷ objawiającym się w rozszerzaniu działalności koncesjonowanych (z 11 do 24) oraz wprowadzaniem coraz większej ilości przepisów administracyjnoprawnych obciążających przedsiębiorców. Niektórzy wskazują, że konsensus w tym zakresie nomenklatura partyjna osiągnęła z elitami postsolidarnościowymi.

72 A warto pamiętać, że niemal cały sektor bankowy składał się wówczas z banków państwowych. Źródło: *System bankowy w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, NBP 2001.

73 Tak m.in. A. Sadowski, Źródło: M. Żuławiński, *Ustawa Wilczka – niedościgniony wzór...*

74 *Struktura ludności*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc/16,1.html> (dostęp: 15.07.2018).

75 *Przeciętne wynagrodzenie od 1950 r.*, <http://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki/wskazniki/przecietne-wynagrodzenie-w-latach> (dostęp: 15.07.2018).

76 A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2003, s. 548.

77 J. Kropiewnicki, *op. cit.*

Tym pierwszym zależało na zabezpieczeniu swojego stanu posiadaniu, drugim zaś, którzy nie zdążyli się uwłaszczyć, na otrzymaniu posad⁷⁸.

Podsumowanie

Oceniając ustawę Wilczka nie sposób dokonać tego w sposób kategoryczny w systemie zero-jedynkowym. Udało jej się bowiem osiągnąć stawiane przed nią dwa podstawowe zadania ze znakomitym rezultatem.

Udało się jej rzeczywiście pobudzić przedsiębiorczość Polaków, co nieprzypadkowo określa się mianem cudu gospodarczego XX – wieku⁷⁹. W roku wejścia w życie ustawy aż 55% zatrudnionych Polaków pracowało w sektorze publicznym. Już zaledwie w przeciągu dwóch lat udało odwrócić się tę tendencję, by w roku 1998 proporcje zatrudnienia wyniosły 71% zatrudnionych w sektorze prywatnym do 29% w sektorze publicznym⁸⁰. Równocześnie była to najbardziej liberalna ustawa regulująca działalność gospodarczą w nowoczesnej historii Polski.

Drugi cel, czyli uwłaszczenie nomenklatury, także udało się osiągnąć. Dlatego też nieprzypadkowo w literaturze porównuje się ustawy Wilczka do uwłaszczenia chłopów jakiego dokonał car Aleksander II w 1863 r.⁸¹ bądź NEP-u, czyli Nowej Ekonomicznej Polityki wprowadzonej w Rosji Radzieckiej w roku 1921⁸². Wszystkie trzy wydarzenia miały u swojej podstawy podobne metody działania oraz tożsame efekty. Podobnie jak carowi Aleksandrowi II udało się „przekupić” polskich chłopów, a w konsekwencji powstrzymać powstanie styczniowe, tak samo za pomocą Mieczysława Wilczka udało się „przekupić” nomenklaturę, oddając jej w posiadanie majątek państwowy, dzięki czemu mogła ona miękko wylądować w nowej rynkowej rzeczywistości⁸³. Porównując zaś z NEP-em podobne była metoda polegająca, wobec walącego się systemu komunistycznego, na pobudzeniu

78 *Jak III RP Prozwaliła dobrą ustawę schyłku PRL-u*, <https://www.pafere.org/2018/06/22/artykuly/jak-iii-rp-rozwalila-dobra-ustawe-schylku-prl-u> (dostęp: 15.07.2018).

79 M. Mroczek-Kowalik, *op. cit.*

80 Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, Warszawa 2005, s. 234.

81 J. Kropiewnicki, *op. cit.*

82 S. Małecki-Tepicht, *Przyczyny zmiany systemu gospodarczego(w:) Transformacja systemowa w Polsce*, red. K. Żukrowska, Warszawa 2010, s. 277–278.

83 *Ibidem*.

małych i średnich przedsiębiorców. W przeciwieństwie jednak do radzieckich wzorców – polski NEP przetrwał⁸⁴, a prywatyzacja oraz gospodarka rynkowa stały się podstawą nowej kapitalistycznej rzeczywistości.

Czy zatem istnieje możliwość przywrócenia ustawy Wilczka tak jak żąda tego wielu wolnorynkowych ekonomistów oraz przedsiębiorców? Wydaje się, że prawdopodobieństwo by ustawa Wilczka została przywrócona w pierwotnym kształcie jest znikome, by nie powiedzieć, wręcz żadne. Wynika to z kilku przyczyn.

Pierwszą jest to, że 30 kwietnia 2018 r. wszedł w życie, pełniący tożsamą funkcję co ustawa Wilczka, pakiet pięciu ustaw nazywany łącznie „Konstytucją dla Biznesu” (w jego skład wchodziły ustawy o: Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców⁸⁵; Centralnej ewidencji i informacji o działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy⁸⁶; Zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium RP⁸⁷; ta najważniejsza – Prawo przedsiębiorców⁸⁸ i wreszcie ustawa o charakterze technicznym tzw. wprowadzająca ustawę – Prawo przedsiębiorców do polskiego systemu prawnego⁸⁹).

Drugą jest zmiana warunków w jakich żyjemy, w szczególności poprzez olbrzymią produkcję aktów prawnych zarówno tworzonych w systemie krajowym jak i unijnym. O skuteczności ustawy Wilczka przesądzał także brak regulacji prawnych obowiązujących obecnie w innych ustawach, dzięki czemu zasada, że to „co nie jest prawem zakazane – jest dozwolone” mogła skutecznie działać. Co ciekawe powyższa zasada znajduje się również w art. 8 PP⁹⁰, wręcz w identycznym brzmieniu do tego znanego

84 J. Kropiewnicki, *op. cit.*

85 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 648).

86 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. 2018 poz. 647).

87 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2018 poz. 649).

88 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 r. poz. 646), dalej: PP.

89 Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (Dz.U. 2018 poz. 650), dalej jako ustawa wprowadzająca.

90 Art. 8. Przedsiębiorca może podejmować wszelkie działania, z wyjątkiem tych, których zakazują przepisy prawa. Przedsiębiorca może być obowiązany do określonego zachowania tylko na podstawie przepisów prawa.

z ustawy Wilczka. W żadnym wypadku nie będzie jednak miała takiego zastosowania, jak bowiem będzie się ona miała chociażby do klauzuli przeciwko obejściu prawa podatkowego⁹¹? Prawidłowe zastosowanie powyższej zasady, jak również i innych zasad wyrażonych w ustawie Wilczka byłoby jedynie możliwe w wypadku gruntownej zmiany polskiego systemu prawnego, wymagającej wręcz uchylania wielu setek stron aktów prawnych i tysięcy przepisów.

Po trzecie, wynika to także z negatywnego do niej nastawienia wielu polityków, przede wszystkim zaś obecnego Prezesa Rady Ministrów, Mateusza Morawieckiego, przekonanego o niezgodności ustawy Wilczka z prawem Unii Europejskiej⁹².

Jednego jednak można być pewnym – nie da się przywrócić Polakom przedsiębiorczości w podobny sposób jak w latach dziewięćdziesiątych. Nie ma już możliwości by powstały na nowo liczne przydrożne bazy. Wraz z powstaniem galerii handlowych takie zjawisko odeszło, poza paroma wyjątkami, do historii.

Trzeba jednak powiedzieć, że taka oszczędna metoda regulacji jakiej przykładem jest ustawa Wilczka, miała też poważne ułomności. Przykładem może być to, że dopiero 30 grudnia 1994 r. Polska przyjęła ustawę o ochronie obrotu gospodarczego⁹³, przez pierwsze pięć lat III RP zasadniczo nie penalizując prania brudnych pieniędzy⁹⁴. A wprowadzona ustawą Wilczka klauzula mówiąca o tym, że to co nie jest zabronione jest dozwolone tylko zachęcało do takich zachowań. Nie wszystko jednak co jest dozwolone jest równocześnie uczciwe. Jeżeli instytucje mające chronić obrót działają w państwie źle lub są zaniedbane, prowadzi to do błyskawicznego powstawania struktur o charakterze mafijnym⁹⁵. Świadczą o tym toczące

91 Art. 119 a Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, (T. jedn. Dz.U. 2018 poz. 800).

92 J. Fraczyk, *Ustawa Wilczka. Rocznica ostatniej rewolucji PZPR, która stworzyła polski kapitalizm*, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/arttykul/ustawa-wilczka-28-rocznica-mateusz-morawiecki,73,0,2224969.html> (dostęp: 14.07.2018).

93 Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. 1994 r. nr 126 poz. 615).

94 D. Szymański, *Wywiad z prof. Elżbietą Mączyńską. Przez cztery pierwsze lata wolnej Polski pozwoliliśmy prac brudne pieniądze. Polska musi wiedzieć, dokąd chce zmierzać*, http://next.gazeta.pl/pieniadz/1,136157,16103674,_Przez_cztery_pierwsze_lata_wolnej_Polski_pozwolilismy.html#TRrelSST (dostęp: 15.07.2018).

95 *Ibidem*.

przecież już od wczesnych lat 90. liczne afery pokroju afery alkoholowej, afery FOZZ czy też afery Art.-B.

Nieprzypadkowo Leszek Balcerowicz mówił o Wilczku, że jako o jedynym prawdziwym liberalem przy Okrągłym Stole, mającego wokół siebie obie strony o postulatach socjalistycznych⁹⁶. Uzasadnione jest także nazywanie Mieczysława Wilczka największym liberałem w historii nowoczesnej Polski. Największym, bo wprowadził to, co chciał, w życie, a nie tylko przekonywał do idei⁹⁷.

Nie zmienia to jednak faktu, że ani on ani Leszek Balcerowicz, będący w powszechnej świadomości symbolem gospodarki tamtych czasów, nie byli głównymi bohaterami wczesnych lat 90. Głównym bohaterem tamtych czasów był bowiem bohater zbiorowy – polscy przedsiębiorcy. To bowiem ich pomysłowość, spryt i gotowość podejmowania ryzyka przesądziły o sukcesie ustawy Wilczka a w szerszej skali o rozwoju III RP. Im zatem winniśmy przede wszystkim szacunek oraz starania by uczynić dla nich rzeczywistość prawną jak najprostszą i przejrzystą. Jak powiedział kiedyś odwiedzając Polskę Milton Friedman: „Polska – mówił – nie powinna naśladować bogatych krajów zachodnich, bo nie jest bogatym krajem zachodnim. Polska powinna naśladować rozwiązania, jakie bogate kraje zachodnie stosowały u siebie, gdy były tak biedne, jak Polska”⁹⁸. Dlatego też zamiast wciąż przeszkadzać polskim przedsiębiorcom tworząc kolejne akty normatywne, zacznijmy im wreszcie pomagać upraszczając i racjonalizując prawo.

Bibliografia

- Balcerowicz L., *Polskie reformy gospodarcze. Część Trzecia*, Warszawa 1997
Dudek A., *Historia polityczna Polski 1989–2012*, Kraków 2013.
Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005*, Warszawa 2005,
Jezierski A., Leszczyńska C., *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2003.
Kuczyński W., *Zwierzenia zauszniaka*, Warszawa 1992, s. 138.

⁹⁶ R. Omachel, *op. cit.*

⁹⁷ J. Frączyk, *op. cit.*

⁹⁸ S. Michalkiewicz, *Będzie jak za Gierka?*, <http://www.michalkiewicz.pl/tekst.php?tekst=3677> (dostęp: 15.07.2018).

- Małecki-Tepicht S., *Przyczyny zmiany systemu gospodarczego*, (w:) *Transformacja systemowa w Polsce*, red. K. Żukrowska, Warszawa 2010.
- Memoriał J. Urbana, S. Cioska i W. Pożogi dla W. Jaruzelskiego, *Propozycje niektórych posunięć na rok 1987*, wstęp, akapit 4–6.
- Migała S., *Ustawa Wilczka a obecne regulacje dotyczące wolności gospodarczej – analiza prawno-historyczno porównawcza*, *Societas et Ius*, No 3, 2014 r.

Akty prawne

- Lista osób odznaczonych „Medalem 10-lecia Polski Ludowej (Dz.Urz. PRL z 1956 nr 3 poz. 27).
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. 1988 nr 41 poz. 324)
- Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. 1994 r. nr 126 poz. 615)
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, (T. jedn. Dz.U. 2018 poz. 800).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 r. poz. 646),
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. 2018 poz. 647).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 648).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2018 poz. 649).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (Dz.U. 2018 poz. 650).

Orzeczenia

- Orzeczenie TK z 9 marca 1988 r., sygn. U 7/87, OTK 1988, s. 14.
- Orzeczenie TK z dnia 12 lutego 1991 r., K 6/90, OTK 1991, s. 22.
- Orzeczenie TK z dnia 26 stycznia 1993 r., U 10/92, OTK 1993, s. 32.
- Orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, LEX nr 25538.

Uchwała SN z dnia 10 stycznia 1990 r., sygn. akt III CZP 97/89, OSN 1990, poz. 74, s. 6.

Źródła internetowe

- Dlaczego minister rzucił się z okna?*, <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polityka/tajemnicza-smierc-mieczyslawa-wilczka/q0p8jdh> (dostęp: 15.07.2018).
- Domagałski W., *Bankrutująca Polska Jaruzelskiego. Gospodarka PRL w drugiej połowie lat 80.*, https://nowahistoria.interia.pl/prl/news-bankrutujaca-polska-jaruzelskiego-gospodarka-prl-w-drugiej-p,nId,1417568#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome (dostęp: 15.07.2018).
- Frączyk J., *Ustawa Wilczka. Rocznica ostatniej rewolucji PZPR, która stworzyła polski kapitalizm*, <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/ustawa-wilczka-28-rocznica-mateusz-morawiecki,73,0,2224969.html> (dostęp: 14.07.2018).
- Jak III RP rozwalila dobrą ustawę schyłku PRL-u*, <https://www.pafere.org/2018/06/22/artykuly/jak-iii-rp-rozwalila-dobra-ustawe-schylku-prl-u> (dostęp: 15.07.2018).
- Korwin-Mikke J., *Wilczek: Przed biurem politycznym powoływałem się na Friedmana a Jaruzelski dłońmi zatykał uszy*, <https://nczas.com/2012/03/13/wilczek-przed-biurem-politycznym-powozywalem-sie-na-friedmana-a-jaruzelski-dlonmi-zatykal-uszy> (dostęp: 15.07.2018).
- Kropiewnicki J., *Legenda ustawy Wilczka*, <http://niezalezna.pl/50134-legenda-ustawy-wilczka> (dostęp: 15.07.2018).
- Michalkiewicz S., *Będzie jak za Gierka?*, <http://www.michalkiewicz.pl/tekst.php?tekst=3677> (dostęp: 15.07.2018).
- Mieczysław Karol Wilczek pośmiertnie odznaczony przez prezydenta*, <http://www.prezydent.pl/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosc/order-y-i-odznaczenia/art,1370,mieczyslaw-karol-wilczek-posmiertnie-odznaczony-przez-prezydenta.html> (dostęp: 15.07.2018).
- Mieczysław Wilczek – jego przedsiębiorczość*, <http://smith.pl/artykuly/mieczyslaw-wilczek-jego-przedsiębiorczosc> (dostęp: 15.07.2018).
- Mroczek-Kowalik M., *Wolność gospodarcza na 3 stronach*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/ustawa-wilczka-czyli-wolnosc-gospodarcza-zawarta-na-trzech-stronach/0pxvd> (dostęp: 15.07.2018).
- Omachel R., *Zmarł Mieczysław Wilczek – Szejka PRL*, <http://www.newweek.pl/wiedza/historia/mieczyslaw-wilczek-szejka-prl-newweek-pl,artykuly,285114,1.html>.

- Przeciętne wynagrodzenie od 1950 r.*, <http://www.zus.pl/baza-wiedzy/skladki-wskazniki-odsetki/wskazniki/przecietne-wynagrodzenie-w-latach> (dostęp: 15.07.2018).
- Pytlakowski P., *Zmarł Mieczysław Wilczek, minister, który wprowadził w Polsce kapitalizm*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1578759,1,zmarl-mieczyslaw-wilczek-minister-ktory-wprowadzal-w-polsce-kapitalizm.read> (dostęp: 15.07.2018).
- Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-/roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych> (dostęp: 15.07.2018).
- Sadowski A., *Kontrrewolucja Wilczka, plan Balcerowicza*, <http://smith.pl/article/kontrrewolucja-wilczka-plan-balcerowicza> (dostęp: 15.07.2018).
- Stodolak S., *Gospodarkę można uwolnić jedną ustawą, ale nie na długo*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/gospodarke-mozna-uwolnic-jedna-ustawa-ale-nie-na-dlugo/>.
- Struktura ludności*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc,16,1.html> (dostęp: 15.07.2018).
- Szymański D., *Wywiad z prof. Elżbietą Mączyńską. Przez cztery pierwsze lata wolnej Polski pozwoliliśmy prac brudne pieniądze. Polska musi wiedzieć, dokąd chce zmierzać*, http://next.gazeta.pl/pieniadz/1,136157,16103674,_Przez_cztery_pierwsze_lata_wolnej_Polski_pozwolilismy.html#TR-relSST (dostęp: 15.07.2018).
- UJAWNIAMY! Mieczysław Wilczek popełnił samobójstwo – takie założenie przyjęła prokuratura*, <https://wpolityce.pl/polityka/194476-ujawniamy-mieczyslaw-wilczek-popolnil-samobojstwo-takie-zalozenie-przyjela-prokuratura> (dostęp: 15.07.2018).
- Wójcik A., *25 lat ustawy Wilczka. Kim był „jedyne liberal przy okrągłym stole”?*, <http://biznes.onet.pl/wiadomosci/kraj/25-lat-ustawy-wilczka-kim-byl-jedyny-liberal-przy-okraglym-stole/ld69x> (dostęp: 15.07.2018).
- Żuławiński M., *Ustawa Wilczka – niedościgniony wzór sprzed 25 lat*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ustawa-Wilczka-niedoscigniony-wzor-sprzed-25-lat-3009722.html> (dostęp: 15.07.2018).

Inne dokumenty

- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej [AIPN], sygn. MSW II 2564, Informacja dzienna MSW z 24 sierpnia 1988 r., s. 21.
- System bankowy w Polsce w latach dziewięćdziesiątych, NBP 2001.

ABSTRAKT

**SKUTKI PRAWNE I EKONOMICZNE TZW. USTAWY WILCZKA
W TRZYDZIESTOLECIE JEJ UCHWALENIA**

30 lat temu dnia 23 grudnia 1988 r. sejm PRL uchwalił najbardziej liberalną ustawę czasu komunizmu, czyli ustawę o działalności gospodarczej, zwaną potocznie ustawą Wilczka. Mieściła się ona na zaledwie 5 stronach, liczyła 54 artykuły oraz zawierała jedynie 11 koncesji. Wprowadziła ona wyjątkowe, nawet jak na obecne czasy, zasady podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej na równych prawach (art. 1 ustawy) oraz zasadę stanowiącą, że to, co nie jest prawem zabronione, jest dozwolone (art. 4). Ustawa posiadała zasadniczo dwa cele. Po pierwsze miała ona pomóc w wyeliminowaniu absurdów i marnotrawstwa socjalistycznej gospodarki, a po drugie miała ułatwić proces adaptacji dotychczasowych elit władzy do przyszłych warunków egzystencji w kapitalistycznej rzeczywistości. We wstępie artykułu omawiam cel i idee jakie stały za tzw. „ustawą Wilczka”. Następnie przechodzę do omówienia jej poszczególnych postanowień. Kolejno dokonuję analizy jej skutków polityczno-ekonomicznych, by w podsumowaniu dokonać końcowej oceny ustawy oraz dokonać oceny czy możliwe byłoby jej wdrożenie w obecnych czasach.

SŁOWA KLUCZOWE: działalność gospodarcza, przedsiębiorczość, skutki ekonomiczne, reforma gospodarcza, ustawa – prawo przedsiębiorców
